

ارزیابی دانش و مهارت دبیران معارف در کاربرد اصول و روشهای تربیت دینی
دانش آموزان مقطع متوسطه دخترانه شهر سنندج

شوبو عبدالملکی (نویسنده مسئول)، سوما خواش، کوستان کشاورزی، یسرا دولتیاری، مهتاب مرادی

دکتر مدیریت آموزشی و مدرس دانشگاه فرهنگیان استان کردستان، سنندج sh_maleki88@yahoo.com

دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان کردستان، سنندج s.kh.1376.1376@gmail.com

دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان کردستان، سنندج k.keshavarzi1376@gmail.com

دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان کردستان، سنندج yosra1376@yahoo.com

دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان کردستان، سنندج Mahtab.moradi1999@gmail.com

چکیده

هدف این پژوهش ارزیابی دانش و مهارت دبیران معارف در کاربرد اصول و روشهای تربیت دینی دانش آموزان است. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - پیمایشی می باشد. جامعه آماری شامل دبیران دینی مقطع متوسطه دخترانه شهر سنندج و حجم نمونه ۱۶۰ نفر که به شیوه نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شده اند. برای جمع آوری اطلاعات، از آزمون دانش دبیران دینی در کاربرد اصول و روشهای تربیت دینی و چک لیست مهارت اصول و روشهای تربیت دینی استفاده شده است. روایی آزمون ها مورد تأیید اساتید علوم تربیتی و ضریب پایایی آزمون ها بر اساس آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۴ و ۰/۹۲ برآورد شده است. برای تجزیه و تحلیل داده ها از آزمون t تک متغیره استفاده شده و نتایج نشان داد که دانش دبیران در کاربرد اصول و روشهای تربیت دینی بالاتر از حد متوسط و مهارت آنان در کاربرد اصول و روشهای تربیت دینی دانش آموزان بیش از سطح متوسط می باشد. همچنین در بین کاربرد اصول، اصل آراستگی با میانگین نمره ۴/۱۴ و روش آراستن ظاهر به تناسب شأن معلّمی، با میانگین ۴/۲۴ بیشترین کاربرد را به خود اختصاص داده اند.

واژگان کلیدی: تربیت دینی، اصول تربیت دینی، روش تربیت دینی

مقدمه

آموزش و پرورش هر کشور، آینه تمام نمای فرهنگ، ارزشها و میراث تربیتی آن کشور تلقی می گردد و شاخص عمده و برجسته ی یک نظام تعلیم و تربیت، میزان دستیابی به آرمان های بلند و اهداف متعالی فرهنگ خود می باشد، بنابراین هدف عالی و غایی نظام آموزش و پرورش یک کشور قبل از هر چیز تربیت انسانهایی است که در شکل دهی و تحقق بخشی این اهداف، مشارکتی فعال و خلاق داشته باشند. در جهان امروز پیشرفت و ترقی ملل دنیا منوط به داشتن آموزش و پرورش قوی، منسجم و تکامل یافته می باشد تا از طریق آن بتوان آثار علمی و ادبی را حفظ نمود و نیز به ترقی آینده امیدوار بود. البته این امر جز با تعلیم و تربیت صحیح مگر با داشتن معلمان لایق و شایسته، استفاده از وسایل و امکانات و تکنولوژی، همراه شدن با تکنولوژی روز، استفاده از آن جهت عینی کردن مفاهیم درسی و کمک به دانش آموز جهت پیشرفت در تحصیل امکان پذیر نیست (شرفی، ۱۳۸۶).

دغدغه درونی و دل مشغولی دائمی همه دلسوختگان دین و آموزه های دینی، آن است که نسل جدید جامعه را به برکت تربیت دینی، نسلی مؤمن به ارزشها، عامل به فضایل اخلاقی و احکام الهی بار آورند. همه ما بر اهمیت و ضرورت تربیت دینی واقفیم و بر این باوریم که اگر افراد جامعه زندگی خود را بر مدار دین و خداپاوری معنا کنند، سلامت و سعادت جامعه در همه ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تضمین می شود (کریمی، ۱۳۸۰: ۶۱).

در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران سعی بر آن است که تربیت دانش آموزان ماهیت دینی داشته باشد، اما این سعی با وجود برخی موفقیت ها، با دشواری ها و بن بست های بسیاری روبه روست. این ناکامی ها ناشی از طبیعت تدریجی و پیچیده تربیت دینی نیست، بلکه بسیاری از آنها از سوء فهم و عمل نسبت به دین و تربیت دینی بوده است. از این رو، بررسی و تحلیل ناکامی های مذکور در گرو شناخت منشأ آسیب هایی است که در تربیت دینی رخ داده است، همچنین که رفع آنها در گرو مشخص ساختن معیارها و شاخص های سلامتی در تربیت دینی است (باقری، ۱۳۸۶: ج ۲: ۲۸۳).

عوامل بسیاری در مدرسه بر تربیت دینی دانش آموزان تأثیر می گذارند که از آن جمله می توان به نقش معلمان در تربیت دینی اشاره نمود. مراد از نقش معلم در تربیت دینی رفتارهای مورد انتظار و رفتارهای بالفعل معلمان مدارس در چهارچوب فعالیت های نظام مند و برنامه ریزی شده نهادهای آموزشی و پرورشی می باشد، به این منظور که بینش، منش و قالبهای اسلامی برای تحقق آن منش رابه دانش آموزان آموزش دهند (به گونه ای که در عمل هم به آن پای بند باشند) (داوودی، ۱۳۸۵: ۱۶). مدرسه به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر جریان تربیت دینی نقش مهمی در پرورش جسمانی و روحانی دانش آموزان دارد و باید اعتقادات دینی را درک کرده و بین خرافات و آدابی که ناشی از جهل جامعه است با اعتقادات صحیح دینی تفاوت قائل شود و ضمن روشن سازی جوانان، با روشی صحیح به آنها کمک کند تا اعتقادات دینی را به منظور رشد و تعالی انسان ها درک نمایند و عامل به آنها شوند (شریعتمداری، ۱۳۸۱: ۳۹).

به علاوه پرداختن به هر امری اصول و روش های خاص خود را دارد که حرکت از غیر آن دست یابی به هدف را ناممکن ساخته و به حیرت و سرگردانی می کشاند. تربیت نیز چنین است، باید راههای آن را با دقت انتخاب کرد و به درستی اجرا نمود. گستردگی امر تربیت و بسیاری عوامل مؤثر بر آن سبب شده هر گونه رفتاری که متربی را هر چند در ظاهر و به صورت گذرا تحت تأثیر قرار دهد، از روشهای تربیت قلمداد شود و اولیاء و مربیان آن را به کار گیرند، غافل از آنکه پیامدهای منفی این رفتارها بیش از تأثیر مثبت آنهاست. اقدامات تربیتی اولیاء و مربیان اگر چه با نیت و قصد صلاح صورت می پذیرد و هدفی جز سعادت و خوشبختی متربیان در نظر ندارد، ولی استفاده

آشنایی معلم با اصول تعلیم و تربیت باعث می شود که وی در افکار و اعمال خود دچار تضاد و اختلاف نشود. تعلیم و تربیت در روشن کردن افکار معلم و ایجاد طرز فکر علمی و منطقی در او کاملاً ثمربخش است. معلّمی که آشنا به اصول تعلیم و تربیت باشد، در تهیه نقشه، اتخاذ روش، تعیین هدف و ارزش سنجی و توسعه این ارزشها و همچنین برای آماده کردن بچه ها جهت زندگی اجتماعی و سایر شئون فرهنگی می تواند به طور مؤثرتری اقدام کند (شریعتمداری، ۱۳۸۷: ۳). به همین جهت لازم است مربیان با اصول تربیت دینی آشنا باشند. توجّه به طبیعت کودک و نوجوان و در نظر داشتن مراحل رشد و آشنائی با اصول و قوانین روان شناسی کودک و نوجوان ، اولین اصل در طرح مسائل تربیتی است (کیومرثی ، ۱۳۸۶).

نوجوانان و جوانان به دلیل برخورداری از ویژگیهای خاص این مقطع سنی یعنی ناپختگی، کمی تجربه ،احساسات شدید ، مشکلات بلوغ و طوفان غرایز ، به طور طبیعی امکان خطا و اشتباه در آنان بیشتر است، از سوی دیگر ویژگیهای روان شناختی دیگری چون استقلال طلبی، آزادی خواهی، ستیزه جویی و از این مهم تر درخواست های این نسل بر اثر تحولات سریع فرهنگی و غیر فرهنگی این عصر در مقایسه با گذشته ، زمینه چالش ها و تضادها را در میان این قشر و بزرگترها اعم از والدین و دست اندرکاران مسائل این قشر به وجود آورده است. لذا نحوه ی برخورد با مشکلات و مسائل تربیت دینی این قشر بسیار ظریف و حساس خواهد بود. در چنین شرایطی بسیاری از خانواده ها و دست اندرکاران کانون های دینی بدون توجه کافی به واقعیات دوران نوجوانی و جوانی و مشکلات آنها اقدام به واکنش های تند و افراطی می کنند و اصول مهم تربیتی را در موارد بجا و شایسته خود مورد غفلت قرار می دهند (همت بناری، ۱۳۸۰: ۱۷۸).

از طرف دیگر چنان که شرفی (۱۳۸۶) نیز می گوید، نسل جوان بدون باور دینی و اعتقادات مذهبی به سهولت قابل نفوذ است و زمینه های انحراف اخلاقی در او فراهم می باشد، از طرفی بیگانگان با سرمایه گذاری عظیم و هنگفت قصد دارند ریشه های اعتقادی و اخلاقی این نسل را از بین ببرند و فرهنگ اصیل اسلامی را از آنها بگیرند. پس باید دست اندرکاران تعلیم و تربیت آگاهانه و با تدابیر گوناگون تربیتی و برنامه ریزی سیستماتیک باورهای اعتقادی و دینی را در نوجوانان و جوانان نهادینه کنند. بر همین اساس و با توجّه به تربیت دینی و لزوم به کارگیری اصول و روشهای صحیح برای این گونه تربیت که مسلماً باید از دوران کودکی و نوجوانی به آن بها داد و بررسی ها و مطالعات انجام شده که نشان دهنده بالا بودن میزان مشکلات و مسائل آسیب زا در تربیت دینی دوره متوسطه ی تحصیلی می باشد . لذا این پژوهش در صدد است تا میزان دانش و مهارت دبیران دینی مقطع متوسطه دخترانه شهر سنندج را نسبت به اصول و روش های تربیت دینی ارزیابی نماید. در راستای اهداف تحقیق سؤالات زیر مطرح شد:

سؤالات تحقیق

۱. میزان دانش دبیران معارف نسبت به کاربرد اصول تربیت دینی تا چه حد می باشد؟
۲. میزان مهارت دبیران معارف نسبت به کاربرد اصول تربیت دینی تا چه حد می باشد؟
۳. میزان دانش دبیران معارف نسبت به کاربرد روشهای تربیت دینی تا چه حد می باشد؟
۴. میزان مهارت دبیران معارف نسبت به کاربرد روشهای تربیت دینی تا چه حد می باشد؟
۵. آیا بین دانش دبیران معارف نسبت به کاربرد اصول و روشهای تربیت دینی با توجه به ویژگی های جمعیت شناختی (رشته تحصیلی ، مدرک تحصیلی و سابقه تدریس) تفاوت معنی داری وجود دارد؟

۱-۱ پیشینه و چارچوب نظری

اصول تعلیم و تربیت، مجموعه قواعدی است که با نظر به مبانی به دست می آیند و راهنمای عمل قرار می گیرند. تربیت دینی هم به عنوان یکی از ابعاد تعلیم و تربیت برای اینکه بتواند تحقق یابد نیازمند استفاده از اصولی است که بتوانند راهنمای عمل فعالیت های تربیت دینی قرار گیرند و این اصول از مبانی مورد نظر اسلام است یعنی از قرآن کریم، سنت پیامبر اکرم (ص) و ائمه (ع) اتخاذ می شود (باقری، ۱۳۸۶). باقری اصول تربیتی را، تغییر ظاهر، تحول باطن، مداومت و محافظت بر عمل، اصلاح شرایط، مسئولیت، آراستگی، اصول فضل، عدل و عزت، تعقل، تذکر، مسامحت، ابراز یا منع محبت و سبقت معرفی نموده است. کیومرثی نیز اصول را پایه ها و قواعدی معرفی می کند که بنیان تربیت دینی هستند و آنها را در، توجه به طبیعت کودک، تحریک عواطف مذهبی، اصل مهرورزی و محبت، تشویق، تربیت از طریق عمل، استفاده از واسطه ها و وسائل مناسب، ارتباط دادن درس دین با زندگی، توجه به عوامل درونی در پرورش دینی، ایجاد جوشش درونی در فرد، طرح استدلالی و منظم مسائل دینی و پرورش حس مسئولیت در کنار آموزش، دانسته است. چنان که اصول بر مبانی تکیه دارند، روش ها نیز بر اصول مبتنی هستند. البته اصول و روش ها از یک سنخ هستند، زیرا هر دو دستورالعمل اند و به ما می گویند که برای رسیدن به مقصد و مقصود مورد نظر، چه باید بکنیم؛ اما تفاوت آن ها در این است که اصول، دستورالعمل های کلی و روشها، دستورالعملهای جزئی تر هستند.

نتایج پژوهش سادئی (۱۳۷۴) تحت عنوان «آسیب شناسی و آسیب پذیری دینی و مذهبی نسل نو» که در آن به بررسی عوامل بی رغبتی یا کم رغبتی جوانان و نوجوانان نسبت به یادگیری مفاهیم دینی در سه نهاد خانواده، نظام آموزشی و جامعه پرداخته است، حاکی از آن بود که عوامل بی رغبتی و کم رغبتی نوجوانان و جوانان ناشی از نهاد خانواده در، ضعف باورهای دینی و مذهبی والدین، الگو پذیری فرزندان از والدین کم توجه یا بی توجه به باورهای مذهبی، عدم هماهنگی بین گفتار و رفتار والدین و به کارگیری شیوه های آمرانه همراه با تحکم نهاد خانواده بود. عوامل بی رغبتی و کم رغبتی نوجوانان و جوانان ناشی از نظام آموزشی عبارتند شامل، کمبود نیروهای متخصص در گروه بینش دینی، عدم تناسب مطالب مندرج در کتاب با معیارهای دینی و مذهبی نسل نو، همساز نبودن آهنگ تربیتی خانه و مدرسه بود. همچنین عوامل بی رغبتی و کم رغبتی نوجوانان و جوانان ناشی از جامعه، وجود جو تمسخر آمیز نسبت به افراد مذهبی در بین دوستان و همسالان، عدم هماهنگی بین گفتار و عمل بعضی از چهره های مذهبی و برخورد نامناسب عوامل اجرایی امر به معروف و نهی از منکر بود.

مولایی بادجانی (۱۳۸۱) در تحقیقی تحت عنوان «تربیت دینی»، عوامل مؤثر در تربیت دینی را مورد بحث قرار داده و همچنین در خصوص مشکلات و تنگناهای تربیتی که ناشی از محیط، مربی، متربی، محتوا و روش و وسایل می باشد بحث نموده است.

هدایتی (۱۳۸۴) در تحقیقی با عنوان «بررسی میزان آشنایی عملی دبیران متوسطه شهر همدان با روشهای تربیت اسلامی» به این نتیجه دست یافت که میزان آشنایی عملی دبیران با روشهای تربیت اسلامی در حد زیادی می باشد. همچنین دبیران زن، روشهای تربیت اسلامی را بیش از دبیران مرد به کار می بندند و نیز دبیران دینی، بیش از دبیران دروس غیر دینی، این روشها را در مدرسه اعمال می نمایند.

باترل و همکاران^۱ (۲۰۰۲) نشان دادند که عبادت و نیایش موجب همدلی، درک، تعهد، انعطاف پذیری در رابطه، احساس مسئولیت پذیری و استفاده از فن مداخله ای برای حل تعارض می شود.

کیم و همکاران^۲ (۲۰۰۴) به این نتیجه رسیدند که دین با هیجانات مثبت مثل خوش خلقی، مهربانی، اعتماد به نفس، توجه و آرامش رابطه ی مثبت دارد.

نلسون^۳ (۲۰۰۵) با بررسی نقش همسالان در پرورش عقاید و باورهای دینی نوجوانان بیان می دارد که حساسیت نسبت به همسالان را در همان سالهای اولیه زندگی نیز می توان یافت. اما از حدود ۱۵-۱۶ سالگی به بعد به علت بیداری انگیزه ها و کشش های زیستی شناختی، تفاوت ها و ارزشها و طرد تصویر والدین، لزوم جانشینی برای والدین احساس می گردد که نوجوان چنین جانشینی را در همسالان خود یا افراد دیگری جستجو می کند.

ابولطفه^۴ (۲۰۱۱) در تحقیقی با عنوان «اثر کاربرد وب سایتهای مرتبط با تربیت اسلامی بر روی دانشجویان دانشگاه ملک فیصل جهت دستیابی به روشهای تدریس تربیت اسلامی» بر روی دو گروه آزمون و کنترل از بین دانشجویان دختر دپارتمان تربیت اسلامی نشان داد که بین گروه آزمون که با استفاده از وب سایتهای مربوط به تربیت اسلامی آموزش دیده بودند و گروه کنترل که مطابق با روشهای مرسوم (سخنرانی) تعلیم دیده بودند، تفاوت معناداری وجود داشت، همچنین نتایج حاکی از این مطلب بود که دستیابی دانشجویان در گروه آزمون به روشهای تدریس اسلامی به طور قابل توجهی بهبود یافته است.

لوبیس و همکاران^۵ (۲۰۱۱) در تحقیقی با عنوان «روشهای تفهیم در تدریس و یادگیری تربیت اسلامی از دیدگاه دبیران آفریقای غربی» به این نتیجه دست یافت که ۶۵٪ از دبیران معتقدند که مدارس قرآنی سنتی با کاربرد روشهای جدید تدریس در تربیت اسلامی و درک عمیق تر آنها، به مدرسی با روشهای تربیت اسلامی مدرن تر تبدیل شده اند. همچنین نتایج این تحقیق حاکی از آن است که روشهای تدریس دبیران تربیت اسلامی در آفریقای غربی اصلاح شده و بهبود یافته است.

۱-۲ روش پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی می باشد. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دبیران معارف مقطع متوسطه دخترانه شهر سمنان در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ می باشد که طبق جدول مورگان ۱۶۰ نفر از آنان به شیوه نمونه گیری تصادفی ساده به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند.

۱-۳ ابزار

در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات از آزمون محقق ساخته استفاده شده است. این ابزار شامل الف) آزمون مربوط به ارزیابی دانش دبیران دینی نسبت به اصول تربیت دینی شامل ۳۰ سؤال و ارزیابی دانش دبیران دینی نسبت به روش های تربیت دینی شامل ۳۰ سؤال

¹ - Butler & etc

² - Kim & etc

³ - Nelson

⁴ - Abulatifeh

⁵ - Lubis & etc

و چک لیست به منظور اندازه گیری میزان مهارت کاربرد اصول و روش های تربیت دینی تهیه شده است. این چک لیست شامل ۳۱ و مقیاس آن لیکرت بوده است .

۱-۴ یافته های پژوهش

۱-۴-۱ سؤال اول: میزان دانش دبیران معارف نسبت به کاربرد اصول تربیت دینی تا چه حد می باشد؟

جدول ۱: مقایسه میانگین نمرات میزان دانش دبیران معارف از اصول تربیت دینی با میانگین فرضی ۰/۵

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	انحراف میانگین	T	درجه آزادی	سطح معناداری
اصول تربیت دینی	۰/۵۳	۰/۱۲	۰/۰۱۱	۲/۷۸۱	۱۵۷	۰/۰۰۶

بر اساس یافته های جدول ۱ میانگین میزان دانش دبیران معارف از اصول تربیت دینی ۰/۵۳ می باشد. t محاسبه شده از t جدول بزرگتر بوده است. بنابراین میزان دانش دبیران معارف از اصول تربیت دینی ، بالاتر از سطح متوسط می باشد.

۱-۴-۲ سؤال دوم: میزان دانش دبیران معارف نسبت به کاربرد اصول تربیت دینی تا چه حد می باشد؟

جدول ۲: مقایسه میانگین نمرات میزان مهارت دبیران معارف در کاربرد اصول تربیت دینی با میانگین فرضی ۳

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	انحراف میانگین	T	درجه آزادی	سطح معناداری
اصول تربیت دینی	۳/۹۳	۰/۴۹	۰/۰۷۷	۱۲/۰۸۰	۱۵۷	۰/۰۰۱

بر اساس یافته های جدول ۲ میانگین میزان مهارت دبیران معارف در کاربرد اصول تربیت دینی ۳/۹۳ می باشد. t محاسبه شده از t جدول بزرگتر بوده است. بنابراین میزان مهارت دبیران معارف در کاربرد اصول تربیت دینی ، بالاتر از سطح متوسط می باشد.

۱-۴-۳ سؤال سوم: میزان دانش دبیران معارف نسبت به کاربرد اصول تربیت دینی تا چه حد می باشد؟

جدول ۳: مقایسه میانگین نمرات میزان دانش دبیران معارف از روش های تربیت دینی با میانگین فرضی ۰/۵

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	انحراف از میانگین	T	درجه آزادی	سطح معناداری
اصول تربیت دینی	۰/۵۲	۰/۱۲	۰/۰۱۱	۲/۴۴۸	۱۵۷	۰/۰۱۶

بر اساس یافته های جدول ۳ میانگین میزان دانش دبیران معارف از روش های تربیت دینی ۰/۵۳ می باشد. t محاسبه شده از t جدول بزرگتر بوده است. بنابراین میزان دانش دبیران معارف از روش های تربیت دینی ، بالاتر از سطح متوسط می باشد.

۴-۱ سؤال چهارم: میزان مهارت دبیران معارف نسبت به کاربرد روشهای تربیت دینی تا چه حد می باشد؟

جدول ۴: مقایسه میانگین نمرات میزان مهارت دبیران معارف در کاربرد روش های تربیت دینی با میانگین فرضی ۳

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	انحراف از میانگین	t	درجه آزادی	سطح معناداری
روشهای تربیت دینی	۳/۹۳	۰/۴۹	۰/۰۷۷	۱۲/۰۸۰	۴۰	۰/۰۰۱

بر اساس یافته های جدول ۴ میانگین میزان مهارت دبیران معارف در به کارگیری روش های تربیت دینی ۳/۹۳ می باشد. t محاسبه شده از t جدول بزرگتر بوده است. بنابراین میزان مهارت دبیران معارف در کاربرد روش های تربیت دینی،، بالاتر از سطح متوسط می باشد.

۵-۴-۱ سؤال پنجم: بین دانش دبیران معارف نسبت به کاربرد اصول و روشهای تربیت دینی با توجه به ویژگی های جمعیت شناختی (رشته تحصیلی، مدرک تحصیلی و سابقه تدریس) تفاوت معنی داری وجود دارد؟

جدول ۵: مقایسه میانگین نمرات میزان دانش دبیران نسبت به کاربرد اصول و روشها بر حسب رشته تحصیلی

ابعاد	شاخص آماری	رشته تحصیلی	میانگین	انحراف معیار	T	p
دانش از اصول	معارف اسلامی	۰/۵۳	۰/۱۲	۰/۷۵۳	۰/۴۵۳	
	سایر	۰/۵۰	۰/۱۲			
دانش از روشها	معارف اسلامی	۰/۶۱	۰/۱۲	۷/۶۹۵	۰/۰۰۱	
	سایر	۰/۵۱	۰/۰۱			
		-	-	-		

یافته های جدول ۵ نشان می دهد t مشاهده شده در سطح $p < 0.05$ برای میزان دانش نسبت به کاربرد روش های تربیت دینی در بین دبیران با رشته های تحصیلی متفاوت، تفاوت معنادار وجود دارد ولی در میزان دانش نسبت به اصول تربیت دینی بر حسب رشته تحصیلی بین پاسخگویان مشاهده نشد.

۵-۱ بحث و نتیجه گیری

این پژوهش دانش و مهارت کاربرد اصول و روشهای تربیت دینی دبیران معارف مدارس متوسطه دخترانه شهر سمنان را مورد ارزیابی قرار داد. نتایج سؤال اول حاکی از آن است که میزان دانش دبیران در اصول اصلاح شرایط، تغییر ظاهر، تربیت از طریق عمل، تعقل، تذکر، اصل مداومت و محافظت بر عمل، اصل عزت، اصل عدل، فضل، آراستگی، مسامحت، کرامت، توجه به عوامل درونی، اصل توجه به فطرت و طبیعت و اصل تحریک عواطف مذهبی بیش از سطح متوسط می باشد. همچنین دانش و آگاهی دبیران درخصوص شناخت اصول و تعاریف آنها، تشخیص اولین و مهم ترین اصول در تربیت، شناسایی روشهای مربوط به هر اصل، تطابق آیات و احادیث با اصول تربیت دینی، شناسایی احکام مرتبط با اصول مطرح شده در قرآن کریم و مبنای استخراج اصول تربیت دینی بیش از سطح متوسط می باشد. نتایج این سؤال تحقیق با نتایج مطالعات سادئی (۱۳۷۴)، صادقی (۱۳۸۰) همسو می باشد. در تبیین نتایج این سؤال می توان بیان کرد از آنجا که وجود مربیان و معلمان کارآمد از مؤلفه های مهم در تربیت صحیح دانش آموزان در حوزه دین می باشد و آگاهی آنها از مسائل، اصول و روشهای تربیتی منجر به موفقیت شغلی آنان گردیده و با توجه به این که دبیران دینی نماینده دین در مدارس می باشند حساسیت شغلی آنان دو چندان می گردد و این نکته ظریف بیان کننده لزوم توجه به افزایش میزان دانش دبیران دینی در ارتباط با اصول و روشهای تربیت دینی می باشد. همچنین از آنجا که اختلاف استعدادها و سلیقه ها (که معلول تأثیرات گوناگون ژنتیکی و

محیطی است) اصول و روشهای متنوع آموزشی و تربیتی را می طلبد و بدون توجه به تفاوت در توانایی انسانها، کار تربیت سامان نمی پذیرد، آگاهی دبیران از انواع اصول تربیتی به ویژه تربیت دینی بین افکار و اعمال آنان هماهنگی و یکپارچگی ایجاد کرده و به وی کمک می نماید تا با توجه به تفاوتهای فردی و موقعیت های متفاوت آموزشی بتواند بهترین اصل را برگزیده و در جهت دستیابی بهتر به اهداف مطلوب مورد نظر از اصول و روشهای مناسب استفاده نماید.

در بررسی سؤال دوم تحقیق نتایج نشان داد که میزان مهارت دبیران در کاربرد اصول اصلاح شرایط، تعقل، تذکر، عزت، عدل، فضل، آراستگی و مسامحت بالاتر از حد متوسط می باشد که از این میان اصل آراستگی با میانگین ۴/۱۴ بیشترین و اصل عدل با میانگین ۳/۶۳ کمترین میزان را به خود اختصاص دادند. نتایج این سؤال پژوهشی با یافته های تحقیقات سادئی (۱۳۷۴)، صادقی (۱۳۸۰)، هدایتی (۱۳۸۴) در خصوص تأثیر مهارتهای کاربرد اصول و روشهای تربیتی به ویژه تربیت دینی و مذهبی توسط دبیران، معلمان و مربیان تربیتی در تحقق تربیت دینی فراگیران، تأثیر اجرا و عملیاتی کردن روشهای غیر مستقیم و خلاقانه در ایجاد تحولی جدی در نظام آموزش و پرورش و تعمیق باورهای دینی و کاهش انحرافات اخلاقی مربیان، همچنین زیاد بودن میزان آشنایی عملی دبیران از روشهای تربیت اسلامی (در تحقیق هدایتی) همسویی دارد. در تبیین این نتایج می توان بیان کرد که از آنجا که معلمان در فرآیند آموزش و پرورش نقش بسیار حساسی را ایفا می کنند و قادرند چهره سازمانهای آموزشی را به نحو چشمگیری دگرگون سازند، لازم است جهت نیل به اهداف آموزش و پرورش به ویژه در بعد تربیت دینی و معنوی، دارای ویژگی ها و تخصصهای ویژه جهت تربیت دینی مربیان باشند تا بتوانند دین و آموزه های دینی را در درون دانش آموزان نهادینه کرده و آنها را با ذهنیتی آگاه و روشن برای برخورد با مسائل و چالشهای دینی عصر حاضر تربیت نمایند. با توجه به نتایج حاصله، سازمان آموزش و پرورش و نیز خود دبیران و مربیان دینی به این مهم توجه نموده و در جهت ارتقا میزان مهارتها در به کارگیری اصول و روشهای تربیت دینی سعی نموده اند که توجه به رشته تحصیلی دبیران در هنگام استخدام، مدرک تحصیلی آنان، برگزاری دوره های ضمن خدمت، افزایش مطالعات دبیران در خصوص اصول و شیوه های تربیت اسلامی، استفاده از روشهای خلاقانه و غیر مستقیم، استفاده از روشهای تدریس فعال، کاربرد استدلالهای قرآنی جهت تربیت مربیان، ذکر گوشه هایی از زندگی نیکان و اندیشمندان به عنوان اسوه های دینی و علمی و در نظر گرفتن شرایط روانی و توانایی دانش آموزان در هنگام تعلیم و تربیت و برخورداری از روحیه گذشت و تغافل از خطای فراگیران می تواند نمادهایی از این توجه به حساب آید. همچنین بالاتر بودن میزان به کارگیری اصل آراستگی توسط دبیران نسبت به سایر اصول مطرح شده در این تحقیق، نشان دهنده ی ارتقا ویژگی های شخصیتی معلمان نظیر آراستن ظاهر به تناسب شأن معلمی، خوش برخوردی، رعایت حجاب اسلامی و استفاده از واژه های زیبا، شیرین و با معنا در کلام می باشد و از آنجا که بیشترین درصد یادگیری از طریق حس بینایی صورت می گیرد و ویژگی های ظاهری مرتبی نیز بدلیل عینی بودن، محسوس بودن و قابل مشاهده بودن از تأثیر عمیقی بر شخصیت فراگیران برخوردارند و همچنین مشاهده یک الگوی مناسب موجب تحکیم رفتارهای مطلوب در یادگیرنده می شود، توجه به اصل آراستگی و کاربرد آن، گامی مؤثر در جهت رسیدن به اهداف تربیت دینی مربیان می باشد.

نتایج سؤال سوم حاکی از آن است که میزان دانش دبیران دینی از روشهای اسوه سازی، زمینه سازی، تشویق، تلقین به نفس، تحمیل به نفس، موعظه، امر به معروف، نهی از منکر، عبرت آموزی، محاسبه نفس، تغافل، تکلیف به قدر وسع، مجازات به قدر خطا، توبه، مبالغه در عفو، مبالغه در پاداش، آراستن ظاهر، مرحله ای کردن تکالیف، تجدید نظر در تکالیف و مواجهه با نتایج اعمال بیش از سطح متوسط می باشد. همچنین دانش و آگاهی دبیران دینی در خصوص شناخت روشها و مفاهیم آنها، موقعیت روشهای تربیت دینی در سیر رسیدن به اهداف تربیتی، مراحل اجرای هر روش، شرایط و موقعیت های به کار گیری هر روش، تشخیص ارتباط بین احادیث و آیات

قرآن کریم و روشهای تربیتی بیش از سطح متوسط می باشد. این نتیجه با نتایج سادئی (۱۳۷۴) ، صادقی (۱۳۸۰) همخوانی دارد. بر اساس این تحقیقات ویژگی های علمی معلمان به ویژه میزان آشنایی و شناخت آنها از روشهای مناسب تربیت دینی و آمادگی کامل جهت تدریس در کلاس درس بر تربیت دینی دانش آموزان اثر داشته و ارتقا سطح دانش آنها از روشهای تربیتی در دستیابی به اهداف مطلوب تربیتی گامی مثبت به شمار می آید. شایان ذکر است که هیچ یک از تحقیقات نامبرده مستقیماً میزان دانش را در خصوص روشهای تربیت دینی ارزیابی نکرده اند. در تبیین نتایج این سؤال می توان گفت آشنایی دبیران و مربیان دینی با انواع روشهای تربیتی به آنان کمک می نماید تا بتوانند روشهای متناسب با هدفها ، ویژگی ها و شرایط و نیازهای دانش آموزان ، مسائل و مشکلات حین تدریس و ویژگی های محتوای آموزشی را برگزیده و با ایجاد جذابیت و شوق و اشتیاق ، دانش آموزان را به کنجکاوی و نقادی معارف دینی سوق دهند و بدین ترتیب مانع از سستی ، ایستا بودن ، دلزدگی و یا واژدگی آنها نسبت به دین و اموردینی گردند و با نوآوری در بیان مطالب و طراوت بخشیدن به آگاهی ها ، فضایی خواهند ساخت که هنگام تعلیم و تربیت فراگیران کسالت و بی حالی دامن گیر دانش آموزان نشود.

نتایج سؤال چهارم حاکی از آن است که میزان مهارت در کاربرد روشهای اسوه سازی ، تشویق ، تنبیه ، پرورش عقلانی ، موعظه ، امر به معروف ، نهی از منکر ، عبرت آموزی ، تغافل ، تکلیف به قدر وسع ، مجازات به قدر خطا ، توبه ، مبالغه در عفو ، آراستن ظاهر ، تزیین کلام ، مرحله ای کردن تکالیف و تجدید نظر در تکالیف نیز بالاتر از سطح متوسط می باشد که از میان گویه های مطرح شده ، روش پرورش عقلانی (مربوط به اصل تعقل) بیشترین کاربرد را داشته است. به علاوه از میان روشهای مطرح شده مجازات به قدر خطا (مربوط به اصل عدل) با میانگین ۳/۳۴ کمترین میزان کاربرد را به خود اختصاص داده است که این امر نشان دهنده ی عدم تناسب یا تناسب به میزان کم بین خطای سرزده از دانش آموزان و مجازات در نظر گرفته شده توسط دبیر می باشد. همچنین روش آراستن ظاهر به تناسب شأن معلمی (مربوط به اصل آراستگی) با میانگین ۴/۲۴ بیشترین کاربرد را به خود اختصاص داده است که این امر نشان دهنده ی ارتقا ویژگی های شخصیتی دبیران می باشد. نتایج این سؤال پژوهش با یافته های تحقیقات سادئی (۱۳۷۴) ، صادقی (۱۳۸۰) در خصوص تأثیر مهارتهای به کارگیری اصول و روشهای تربیت دین در تحقق تربیت دینی مترتبان ، تأثیر ویژگی های شخصیتی معلمان به عنوان زمینه های آموزشگاهی مؤثر در تربیت دینی نظیر وضعیت ظاهری معلم ، خوش برخورد بودن ، برخورداری از روحیه گذشت و تغافل از خطاهای دانش آموزان همچنین تأثیر روشهای غیرمستقیم در تحکیم اعتقادات معنوی و اخلاقی فراگیران همسوئی دارد. به علاوه این نتایج با یافته های تحقیق هدایتی (۱۳۸۴) در خصوص زیاد بودن میزان آشنایی عملی دبیران با روشهای تربیت اسلامی مطابقت دارد.

نتایج سؤال پنجم پژوهشی نشان داد در سطح $p < 0.05$ برای میزان دانش نسبت به روشهای تربیت دینی، بین دبیران با رشته های تحصیلی متفاوت، تفاوت معنادار وجود دارد به این معنا که میزان دانش دبیرانی که در رشته معارف تحصیل کرده اند از روشهای تربیت دینی ، بیش از میزان دانش دبیرانی است که در سایر رشته ها تحصیل کرده اند . درخصوص میزان دانش دبیران از اصول تربیت دینی بر حسب رشته تحصیلی تفاوتی بین دبیران مشاهده نشد. همچنین t مشاهده شده در سطح $p < 0.05$ برای میزان دانش در ارتباط با اصول و روشهای تربیت دینی و به کار گیری اصول و روشهای تربیت دینی نشان داد که در بین دبیران با مدرک تحصیلی متفاوت ، تفاوت معنادار وجود ندارد. مقایسه میانگین نمره دبیران بر حسب سابقه تدریس در ارتباط با میزان دانش و به کار گیری اصول و روشهای تربیت دینی نشان داد که برای میزان دانش در ارتباط با اصول و میزان به کارگیری اصول و روشهای تربیت دینی تفاوت معنادار را نشان داد به این معنا که بین نمرات دبیران در بعد میزان دانش از روشهای تربیت دینی بین دبیران دارای ۱ تا ۱۰ سال سابقه تدریس با دبیران دارای ۱۱- ۲۰ سال و بیشتر از ۲۰ سال سابقه تدریس تفاوت معنا دار وجود دارد. در راستای نتایج تحقیق پیشنهاد می شود مسئولان آموزشی جهت تقویت مبانی اعتقادی و روح تعبد و حفظ ارزشهای دینی در میان دبیران به برگزاری دوره های ضمن خدمت و تأسیس

مراکز آموزش مداوم دبیران دینی اقدام نمایند. همچنین به دبیران و معلمان دینی توصیه می گردد با حضور فعال در دوره های ضمن خدمت نسبت به افزایش سطح دانایی و توانایی و مهارت های تخصصی در ارتباط با تربیت دینی دانش آموزان اقدام نمایند. توصیه می شود مدیران و معلمان مدارس با توجه به وجود تفاوت های متعدد در استعدادها، توانایی ها و ظرفیتهای فراگیران با هر دانش آموز متناسب با ویژگی های شخصی او برخورد نمایند.

منابع

- [1] باقری خسرو (۱۳۸۶). نگاهی دوباره به تربیت اسلامی. جلد دوم. چاپ دوم. تهران: انتشارات مدرسه.
- [2] داوودی، م (۱۳۸۵). نقش معلم در تربیت دینی. چاپ دوم. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- [3] سادئی، ع (۱۳۷۴). آسیب شناسی و آسیب پذیری دینی و مذهبی نسل نو. خلاصه مقالات ششمین مجمع علمی جایگاه تربیت. تهران: معاونت پژوهشی وزارت آموزش و پرورش، تک شماره: صص ۱۰۲-۸۶.
- [4] شرفی، م (۱۳۸۶). دنیای نوجوان. چاپ دوازدهم. تهران: انتشارات منادی تربیت.
- [5] شریعتمداری، علی اکبر (۱۳۸۱). جامعه و تعلیم و تربیت. چاپ بیستم. تهران: انتشارات امیر کبیر.
- [6] شریعتمداری، علی اکبر (۱۳۸۷). اصول تعلیم و تربیت. چاپ بیست و یکم. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- [7] صادقی، م (۱۳۸۰). مبانی نظری آسیب شناسی تربیت. خلاصه مقالات همایش آسیب شناسی تربیت دینی در آموزش و پرورش، تهران.
- [8] قائمی مقدم، م (۱۳۸۸). روشهای آسیب زا در تربیت از منظر تربیت اسلامی. چاپ چهارم. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- [9] کریمی، ع (۱۳۸۰). دین دهی یا دین یابی! تربیت اسلامی (ویژه آسیب شناسی تربیت دینی). تهران، مرکز مطالعات اسلامی، تابستان، صص ۶۱-۷۱.
- [10] کریمی، ع (۱۳۸۸). تعلیم و تربیت به کجا می رود؟ از کجا به هر کجا. چاپ سوم. تهران: انتشارات عابد.
- [11] کیومرثی، غ. ۱۳۸۶. مبانی و اصول تربیت دینی و تفاوت آن با تعلیمات دینی. چاپ اول. تهران: انتشارات مدرسه.
- [12] مولایی بادیانی، م (۱۳۸۱). تربیت دینی. چاپ اول. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- [13] هدایتی، م (۱۳۸۴). بررسی میزان آشنایی عملی دبیران متوسطه شهر همدان با روشهای تربیت اسلامی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی و روان شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- [14] همت بناری، ع (۱۳۸۰). نگاهی به عوامل آسیب زای تربیت دینی نوجوانان و جوانان. مجموعه مقالات تربیت اسلامی ۶ (ویژه آسیب شناسی تربیت دینی). چاپ اول. تهران: تربیت اسلامی، صص ۱۸۶-۱۷۱.
- [15] Abulatifeh, F. (2011). The effect of using education related websites on King Faisal University students achievements in methods of teaching Islamic education subject. Journal of Islamic and Arabic Education 3(1), pp: 87-96.
- [16] Butler, M. H, et al. (2002). Prayer as a conflicts resolution ritual: clinical implication of religious couples, report of relationship softening, healing perspective, and change responsibility. Journal of family therapy (30) 1, p. 19.
- [17] Kim, Y. M. & others. (2004). Spirituality and affect: A function of changes in religious affiliation. Journal of family psychology.

- [18]Lubis, M & Yunus ,M &Diao M &Muhamad T & Mustafa R & Ishak N .(2011) .The perception and method in teaching and learning islam education .International journal of education and information technologies 1(5).
- [19]Nelson, M. (2005). Religious education and the challenge of democracy in Pakistan, August 21-23, pp.: 481-493.

Assessment of knowledge and skills in applying principles and methods of religious education teacher education students

Abstract

The purpose of this study was to assess knowledge and skills in applying principles and methods of religious education teacher education students . Method In this descriptive - survey has been. City girls high school teachers in the second year of the religious population and sample size of 160 individuals who were selected by simple random sampling method . Data collection , testing knowledge of religious teachers in applying principles and methods of religious education and religious education was a Czech lists skills, principles and methods . Masters of Education approved test and the test based on Cronbach's alpha reliability coefficient of the order of 0/84 and 0/92 , respectively. For data analysis, univariate-test was used . Also, the application of the principle of Adornment , with an average score of 14/4 and adornment appearance to fit the dignity of teachers with average 24/4 greatest use was accounted for .

Keywords: religious education , religious education principles , methods of religious education.